

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

OEKUMENE

(2)

Het woord

Het woord „oekumene” en het bijvoegelijk naamwoord „oecumenisch” zijn afgeleid van het Griekse woord oikomenè. Dat woord betekent letterlijk „het bewoonde”. Het komt voor in Luk. 2 : 1 waar het vertaald werd in de statenvertaling door „de hele wereld” en in de nieuwe vertaling vanwege het Ned. Bijbelgenootschap door „het gehele rijk”. De bedoeling van het Griekse woord in Luk. 2 : 1 is uit te drukken dat het bekende besluit van keizer Augustus om een volkstelling te houden betrekking had op de romeinse wereld of het alom verbreide romeinse rijk.

In de eerste eeuwen van het christendom zijn er een aantal bekende en minder bekende concilies of kerkvergaderingen gehouden, die bekend staan als oecumenische concilies. Soms werden deze vergaderingen zo genoemd omdat zij in hun samenstelling de gehele toenmalige christelijke kerk vertegenwoordigden of omdat haar besluiten of decreten door de hele kerk werden aanvaard.

De drie meest bekende van deze concilies hebben belijdenissen nagelaten die wij nog altijd in ons gereformeerd kerkboek kunnen vinden. Dat zijn de twaalf artikelen, hoewel deze niet tot de z.g. oecumenische belijdenisgeschriften moeten worden gerekend. Zij gaan aan de oecumenische concilies vóóraf. Zij vormen de moederbelijdenis. Het is van grote betekenis als „moedersymbool” zegt Biesterveld in zijn Schets van de Symboliek (blz. 142). Hierin vinden we ons christelijk geloof beleden „buiten alle controversen” (Calvijn).

In de tweede plaats de belijdenis van Nicea en ten derde de belijdenis van Athanasius.

Het is bekend dat de christelijke kerk of gemeente in de eerste jaren na het pinksterfeest te Jeruzalem een eenheid vormde in de Geest, een ongescheurde gemeente, die zich naar buiten vertoonde in haar zichtbare plaatselijke gemeenten van Jeruzalem tot Rome en later ook in Noord-Afrika. De verschillende gemeenten onderhielden gemeenschap met elkaar door persoonlijk en geestelijk contact bij voorbeeld door de reizen en brieven van de apostelen, vooral door de reizen en brieven van Paulus. De gemeenten waren niet organisatorisch met elkaar verbonden. Er was toen een eenheid in Christus door de heilige Geest zonder organisatie.

De organisatie heeft veel kwaad gebracht. We moeten echter naar mijn mening niet denken dat de organisatie de oorzaak en de bron van het kwaad is en het kwaad gebracht heeft. Er waren tal van geestelijke boosheden in de lucht, er was een „geest der wereld” (1 Cor. 2 : 12) die niet buiten de gemeente kon worden gehouden. Niet door

geen-organisatie en niet door een organisatie. In de brieven van de apostelen lezen we dat die geest in de plaatselijke gemeenten behoorlijk vaste voet had gekregen in die eerste tijd toen er nog geen organisatie was. Paulus met name heeft er kras tegen getuigd.

Hoe stond het in de gemeente te Corinthe? Gij zijt nog vleselijk schrijft de apostel. Dat wil zeggen de geest der wereld die niet uit God is overheerst jullie. Het vlees en zijn werken waren ook in die tijd toen er nog geen organisatorische band tussen de plaatselijke kerken bestond, vaak machtig in de gemeenten.

De eerste grote scheuring — kleinere waren er van meetaf — (1 Cor. 1 : 10) in de georganiseerde christelijke kerk vond plaats in het jaar 1054, toen de kerk van het westen en de kerk van het oosten uiteengingen.

Door de reformatie vond in het westen de tweede grote scheuring plaats.

Na de reformatie vond de volgende ingrijpende scheuring plaats toen na het godsdienstgesprek te Marburg in 1529, de gere-

---

J. Meester - Amsterdam

---

formeerden en de Luthers en uiteengingen. Later is uit de reformatische christenheid nog weer een grote Methodistenkerk en een niet minder omvangrijke Baptistenkerk voortgekomen met name in de Ver. Staten van Amerika. Wie geneigd zou zijn bij Methodisten en Baptisten over sektarische bewegingen te spreken, die zich aan de rand van de kerk altijd bewegen, die moet niet over het hoofd zien dat er ook nog een Anglikaanse kerk is. Het zijn niet alleen de gereformeerden en de Luthers en die getuigen van het protestantisme. We kunnen zeggen dat uit de reformatie verschillende kerkelijke formaties zijn gegroeid, die een ieder op eigen wijze het evangelie wilden belijden en uitdragen.

De beweging

De oecumenische beweging dateert uit het midden der vorige eeuw. In die tijd ontstonden voor het eerst christelijke verenigingen, die zich tot wereldomvattende organisaties ontwikkelden, zoals in 1846 de Evangelische Alliantie. In 1855 volgen de Christelijke Jon-

ge Mannenvereniging en de Christelijke Jonge Vrouwenvereniging met het stichten van een wereldbond. (Y.M.C.A. en Y.W.C.A.)

In 1896 wordt dan de wereldbond van de Christelijke studenten beweging opgericht, een zeer belangrijke wereldomvattende organisatie, The World's Students Christian Federation.

Al deze organisaties waren gebouwd om zo te zeggen op het oude geloof van de christelijke kerk. Dit blijkt duidelijk uit hun statuten. Zij werden opgericht tot bevordering en ondersteuning van het persoonlijk christelijk geloof en de belijdenis er van in de wereld. Er was in de 19e eeuw veel ongelof. Sedert de zogenaamde Verlichting van het eind van de 18e eeuw waren er in West-Europa personen en bewegingen die de christelijke leer openlijk verwierpen. Het was de bedoeling van de Evangelische Alliantie zowel het rooms-katholicisme als het rationalisme of modernisme of de vrijzinnigheid te bestrijden. In deze bewegingen trachten christenen levende uit het geloof elkaar te helpen en te steunen in de westerse wereld vol ongelof in het geven van getuigenis van Jezus als enige Zaligmaker van zondaars.

Deze bewegingen gingen uit van het persoonlijk geloven in de Here Jezus, de Christus zoals Hij in de Schriften wordt geopenbaard.

In de 20e eeuw wordt het anders. Dan wordt het woord „oecumenisch” gebruikt voor een beweging tot **kerkelijke** eenheid. Deze beweging werd voorbereid door verschillende persoonlijkheden in de 19e eeuw en leidde tot de Wereldzendingconferentie te Edinburgh in 1910.

De bekende zending John Mott was daar de grote man. Er was duidelijk blijk van zeer grote belangstelling voor dit streven. Het was overigens een conferentie die geen blijvende organisatie wilde stichten maar die een overzicht wilde geven van het zendingswerk over de hele wereld. Dat was eis des tijds. Er zijn tijden die vragen om zulk een soort samenkomsten. Er waren zoveel verschillende zendingsorganisaties werkzaam in verschillende delen van de wereld die naast elkaar of los van elkaar werkten, zonder dat zij enigszins op de hoogte waren van elkaars arbeid, dat de behoefte tot oriëntering aandrong tot zulk 'n conferentie. Het was van praktisch nut om geen vreemden voor elkaar te blijven in dit werk.

Later kwam de beweging voor geloof en kerkorde op en korte tijd daarna de eenheidsbeweging, die de naam droeg „Leven en Werk”, waarvan de Lutherse aartsbisschop Söderblom de ziel en de stuwende kracht was. In 1925 hield deze beweging een groot congres met als thema: „Het dogma scheidt, de dienst verenigt”. Men betoogde daar: wij

Vervolg pagina 82 - 1e kolom

KERKELIJK *Leven*

Nog eens: de schorsing van ds. Van Stelten

(1)

Het was mijn bedoeling na het artikeltje dat ik enkele weken geleden over de schorsing van ds Van Stelten schreef geen woord meer over deze in-droeve zaak te zeggen.

Naar mijn innige overtuiging is namelijk de schorsing van deze zending door de raad van de „Hoogeveense” Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg het dieptepunt van de kerkverwoestende activiteiten waaraan de „Hoogeveen” volgende kerken zich in de laatste jaren hebben schuldig gemaakt.

Hoe langer ik er over nadenk des te huiveringwekkender wordt mij het over ds Van Stelten gevelde vonnis. Want de kern van de zaak waarom het hierbij gaat is deze, dat een man die met al zijn krachten, ja, met de inzet van zijn leven, onder de kennelijke zegen des Heren, het Evangelie van Jezus Christus

aan de meest barbaarse heidenen verkondigde, en die maar één begeren kende, namelijk dat te blijven doen — nota bene door de raad van een kerk die pretendeert de ware kerk ter plaatse te zijn — **verhinderd** wordt deze zegenrijke arbeid voort te zetten!

Over gebeurtenissen als deze zwijgt men ten slotte het liefst. Men geeft die over in de handen van Hem, die zijn gemeente met de laatste ernst heeft opgeroepen met alle energie ononderbroken het Evangelie te prediken aan alle creaturen.

Waarom ik er nu toe overga er toch nog éénmaal over te schrijven zal de lezer wel blijken aan het slot van wat ik zeggen wil.

☆☆☆

Wat ik nog over deze zaak opmerken wil, opmerken **moet**, kan ik het best doen door het memoreren van een aantal feiten.

Op 12 april 1965 kwam op de kerkeraad van de vrijgemaakte Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg de zendingscommissie van die kerk met het voorstel een tweede missionaire dienaar des Woords te beroepen. Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen. De praeses van de kerkeraad typeerde die dag als een historische datum. Binnen één uur was dit belangrijke voorstel ingediend, besproken en aangenomen.

Nadat dit voorstel was aanvaard ging de Particuliere Synode van Utrecht met algemene stemmen daar achter staan.

Op 10 juni van datzelfde jaar vergaderde de genoemde zendingscommissie om zich te beraden over wat gedaan moest worden om het op 12 april genomen besluit ten uitvoer te leggen. Er was onder de vrijgemaakte predikanten niet zo veel animo om in de zending te gaan. Verschillende zending kerken hadden reeds zonder succes een aantal predikanten met het oog daarop benaderd. Op deze commissievergadering werd evenwel opgemerkt dat men vernomen had dat de jonge predikant van Oud-Loosdrecht, ds Van Stelten zich graag aan de arbeid van de zending wilde geven. Men besloot daarover nadere informatie in te winnen.

Op 28 juni daaropvolgende kwam de zendingscommissie opnieuw bijeen. Op deze vergadering waren o.a. aanwezig ds Hagens en br Don uit Bussum, zendingsdeputaten van de particuliere synode van Utrecht. In deze samenkomst wordt de idee gelanceerd ds Van Stelten te benaderen met het oog op een eventueel beroep als missionair predikant van Bunschoten-Spakenburg voor het zendingswerk op Irian-Barat. Ds Hagens, die blijkbaar persoonlijk met ds Van Stelten over een mogelijke uitzending naar de zendingspost van Bunschoten-Spakenburg had gesproken, ging daar tegenin. Ds Van Stelten, zo verklaarde hij, wil in verband met het zendingswerk niet van te voren gepolst worden. Hij wil er alleen via een beroep voor geplaatst worden. Ds Hagens adviseerde toen met alle klem de commissie aan de kerkeraad voor te stellen ds Van Stelten zonder meer als zending te beroepen. Hij achtte deze predikant bijzonder geschikt voor het zendingswerk. En diens vrouw niet minder. Br Don was zelfs van oordeel dat ds Van Stelten nóg meer geschikt was voor de zendingsarbeid in Irian-Barat dan voor het werk van predikant in Nederland! Met algemene stemmen besloot de commissie aan de kerkeraad van Bunschoten-Spakenburg voor te stellen ds Van Stelten te beroepen als missionair predikant om naast ds Klamer in Kawagit te gaan werken.

Drie dagen later, op 28 juni werd er een vergadering van de kerkeraad van Bunscho-

ten-Spakenburg gehouden. De zendingscommissie was daar aanwezig. Ook ds Hagens was weer op het appèl. Deze deelde mee dat het besluit van de kerkeraad om een tweede predikant te beroepen door de kerken in de provincie Utrecht met vreugde was ontvangen. Met alle nadruk beval hij de kerkeraad voorts aan ds Van Stelten te beroepen. Deze had een paar jaar geleden een uitstekend peremptoir examen in de classis Amersfoort afgelegd. Van de prediking van ds Van Stelten kon hij een zeer gunstig getuigenis geven. Ds Van Stelten preekte in verband met een ruil-regeling één keer per maand in Bussum. Zijn prediking was Schriftuurlijk en eenvoudig. Voor zover hij ds Klamer uit diens brieven kende was hij van oordeel dat ds Van Stelten heel goed met deze zou kunnen samenwerken. Ook mevrouw Van Stelten achtte hij bijzonder geschikt voor de zware taak de vrouw van een zending te zijn. Zij kenmerkte zich door een opmerkelijk intens meeleven in de arbeid van haar man. Ze was vóór haar huwelijk onderwijzeres geweest — in Kampen — en dat was met het oog op de arbeid in Kawagit van bijzonder grote betekenis. Ook aan de kerkeraad deelde ds Hagens mee dat ds Van Stelten niet vooraf gepolst wilde worden met het oog op een eventueel beroep. Voorts vertelde ds Hagens eerlijkheidshalve dat ds Van Stelten moeite had met wat op de synode van Delfshaven was voorgevallen. Ook de gang van zaken in Groningen in verband met de schorsing van ds Van der Ziel vervulde hem met zorg. En evenzo wat de classis Amersfoort in verband met de kerkelijke moeilijkheden had uitgesproken. Ds Van Stelten is iemand, zo zei hij, die er een eigen, zelfstandig oordeel op na houdt. Maar hij is bescheiden in zijn optreden en voorzichtig in zijn spreken. De zendingsdeputaten van de particuliere synode van Utrecht stonden unaniem en met volle overtuiging achter een eventueel beroep van ds Van Stelten.

Na een korte discussie waarbij een broeder o.a. opmerkte dat h' nog nooit een zo goed classikaal examen had meegemaakt als dat van ds Van Stelten wordt door de kerkeraad met algemene stemmen besloten aan de gemeente voor te stellen ds Van Stelten te beroepen als haar tweede missionaire predikant.

Enkele dagen na deze kerkeraadvergadering nl. op 3 juli wordt een gemeentevergadering gehouden, speciaal belegd met het oog op het beroepingswerk. Uit de 4500 zielen tellende gemeente waren voor deze gewichtige zaak, waarop men alleen de zegen des Heren verwachten kan als die gedragen wordt door het voortdurende gebed der gemeente, zegge ongeveer zeventig leden aanwezig. In de bespreking van het beroep wordt o.a. door een broeder gevraagd of ds Van Stelten kerkelijk wel goed staat. Maar ondanks die vraag wordt met algemene stemmen goedgevonden ds Van Stelten te beroepen als tweede zendingspredikant.

Op dinsdag 6 juli wordt door ds Van der Lingen, ds Nijenhuis en br J. Koelewijn, de

VERVOLG PAGINA 81

Oekumene

zeggen niet, „ik geloof”, maar „ik heb lief”.

Deze eenheidsbeweging zag af van een gemeenschappelijke geloofsbasis terwille van de eenheid. Het dogma werd in het belang van de samenwerking naar de tweede plaats verwezen.

Er waren toen dus twee bewegingen „Geloof en kerkorde” en „Leven en Werk”. Op een wereldconferentie in 1937 te Edinburg zijn beide bewegingen samengesmolten.

De tweede wereldoorlog onderbrak deze ontwikkeling om tot eenheid te komen, totdat na de oorlog in 1948 in Amsterdam een vergadering van kerken uit de gehele wereld werd gehouden. Als resultaat volgde de oprichting van de Wereldraad van Kerken onder leiding van de secretaris-generaal, de Nederlander dr Visser 't Hoofd, die nu een paar jaar geleden is opgevolgd in deze functie door een Amerikaan: dr Blake.

De wereldraad

Van het begin af was in de Wereldraad sterk vertegenwoordigd het optimistisch geloof in de mens. Dat optimisme omtrent de mens dat wortelt in humanistische gedachten en beschouwingen over God — de Vader van alle mensen, ook van de ongelovigen — en over de **menselijke natuur** die niet geheel en al verdorven is, maar tot een heleboel goeds in staat van zichzelf zonder de wedergeboorte uit de heilige Geest.

De nieuwere richtingen in de protestantse theologie, die de oude vrijzinnige lijn niet langer volgden, maar die ten aanzien van hun bijbelbeschouwing een nieuwe vrijzinnigheid aanhingen, hadden de leiding bij de oprichting van de Wereldraad.

Dit is na de oprichting weinig of niet veranderd.

C. Veenhof - Kampen

secretaris van de zendingscommissie, de beroepingbrief naar Oud-Loosdrecht gebracht. In het gesprek dat daarop door deze commissie met ds Van Stelten werd gevoerd heeft deze zeer openhartig gesproken over de ernstige bezwaren die bij hem leefde ten aanzien van de gang van zaken in de vrijgemaakte kerken. En hij vroeg op de man af of hij met zijn ideeën in deze wel voor de kerk van Spakenburg aanvaardbaar was. Unaniem beantwoordden de Spakenburgse broeders deze vraag bevestigend. Zij achtten ds Van Stelten volkomen aanvaardbaar.

Kort daarna nam ds Van Stelten het op hem uitgebrachte beroep aan. En na een jaar van intensieve voorbereiding werd ds Van Stelten op 6 oktober 1966 in de vrijgemaakte Geref. Kerk van Spakenburg als haar tweede missionaire predikant door ds Klamer, die destijds met verlof in ons land was, in het ambt bevestigd. En spoedig daarop vertrok hij met zijn gezin naar de binnenlanden van Irian-Barat.

Men merkt uit het bovenstaande dat de kerkeraad van Bunschoten-Spakenburg precies wist wat hij aan ds Van Stelten had. In bijna naïeve openhartigheid had hij steeds gezegd wie hij was en wat hij van de kerkelijke situatie dacht.

☆☆☆

In de tijd dat ds Van Stelten zijn zware arbeid onder de papoea's verrichtte voltrok zich het ons allen bekende drama van de kerkscheuring in de vrijgemaakte Geref. Kerken. De scheur die door onderscheidene kerkelijke vergaderingen in de kerk van Christus getrokken werd, werd door de synode van Hoogeveen met ijzere consequentie door het gehele verband der kerken doortrokken en definitief gemaakt. De overgrote meerderheid van de kerkeraad van Bunschoten-Spakenburg deed aan deze verscheuring van ganser harte mee en ten gevolge daarvan kwam het ook daar tot kerkscheuring.

Het spreekt van zelf dat deze gang van zaken op de zendingsarbeiders een verbijsterende indruk maakte. Toen zij kennis hadden genomen van wat er met name in Bunschoten-Spakenburg was geschied zonden zij aan de „Hoogeveense” kerkeraad daar de volgende brief:

„Na de gebeurtenissen in de Gemeente van Bunschoten-Spakenburg en in de kring van de door de zendingsarbeid samenwerkende Kerken van het ressort, hebben wij beiden, als zendingelingen van de Gemeente B.-S. en als collega's van elkaar, er behoefte aan te verklaren, dat er bij ons beiden geen enkele verhindering is om met elkaar te blijven samenwerken, als tot nog toe. We willen beiden hetzelfde Evangelie blijven verkondigen, het volle Woord van God (Hand. 20:27), zoals dat beleden en nagesproken wordt in onze belijdenisgeschriften.

Wij hebben gezien, dat in het financieel verslag van de penningmeester van de Commissie Kawagit over 1968 ook kerken, die buiten het verband zijn komen te staan, nog opgenomen zijn onder de lijst van samenwerkende kerken. Wij stellen U voor, deze kerken, óók Bunschoten-Spakenburg-B, in de gelegenheid te blijven stellen, met het zendingswerk mee te doen. En we vragen U dringend toch niet op korte termijn een afgesneden zaak met hen te maken. Wat éénmaal gebroken is, wordt later bijna nooit meer hersteld. Dat zou ook tot grote schade van ons zendingswerk kunnen zijn. Laten we blijven hopen en daarom bidden om herstel van de broederschap. En waarin we nog één zijn, laten we daarin toch tot elke prijs blijven samenwerken. De gemeenschappelijke basis is toch nog aanwezig. Er is geen confessioneel verschil. Wij kunnen ons nog gezamenlijk blijven inzetten voor het vergaderen van Christus' éne kerk op ons zendingsveld. En we zijn het allen hartelijk eens over het éne middel, waardoor dat alleen kan gebeuren: het Woord van God, waarvan we hierboven spraken.

Wellicht zal het één-zijn in het dienen van de Here in de zending nog eens uitgroeien tot een zich als één Lichaam van Christus openbaren in Nederland zelf, in de eigen stad, het eigen dorp. Dan zal niet alleen hier Gods Naam om ons geprezen worden, maar ook nog in Nederland.

Wij bidden U de wijsheid van boven toe bij het overwegen van wat wij U hebben voorgelegd.”

Deze brief werd verzonden op 10 juli 1969 en was ondertekend door de beide zendingelingen: J. Klamer en D. J. van Stelten.

☆☆☆

Ik zeg geloof ik niet te veel als ik verklaar dat deze brief een echt christelijke, een voluit evangelische en daarom ook een door en door gereformeerde brief is.

Ik wil er met nadruk op wijzen dat de beide zendingelingen nadat ze volledig op de hoogte waren gesteld met wat er in vrijgemaakt Nederland, en in het bijzonder in de kerk van Bunschoten-Spakenburg was geschied, en ze

bovendien ook precies wisten wat ze aan elkaar hadden voor God en zijn gemeente verklaard:

1e. Wij willen blijven samenwerken, er bestaat bij ons geen enkele verhindering dat te doen.

2e. Wij aanvaardden beide gelijkelijk het volle Woord van God en zijn evenzo volledig één in onze binding aan de belijdenisschriften.

3e. Wij verlangen vurig dat ook de „buiten het verband” geraakte kerken met de kerken „binnen” het verband in het zendingswerk blijven samenwerken.

4e. Wij zijn van oordeel dat er tussen de kerken binnen en buiten het verband geen confessioneel verschil is.

Met de samenvatting van deze prachtige brief moet ik helaas nu stoppen. Mijn „ruimte” is op. Volgende week D.V. de rest.

WELK „NIEUW GEZANG”?

In artikel 69 van de dortse kerkenordering is vastgelegd (schrik niet, u kunt rustig verder gaan) dat de gereformeerde kerken zich hebben te houden aan de 150 psalmen Davids mitsgaders aan de Enige Gezangen. Die gezangen zijn minder enig dan hun titel doet vermoeden, hoewel ze in Middelburg-1933 zijn uitgebreid tot 29 stuks. Dat was wel beschamend weinig voor een kerk die 2000 jaren het Evangelie kent en talloze malen gezongen heeft „zingt de Heere een nieuw lied!” En vooral zuinig omdat die 150 psalmen en 29 gezangen kennelijk als een maximum werden gezien, waar je beneden moet blijven als je rechtzinnig wilt heten. En dat we zeer rechtzinnig zijn dat willen we weten. En daarom zingen wij een beschamend kleine bloemlezing uit de psalmen, ongeveer een vijfde gedeelte. We blijven ver beneden het door de meeste kerkelijke vergadering vastgestelde maximum. Trouwens die 150 psalmen Davids zijn maar zeer gedeeltelijk van David; op dat punt gebruikte de kerkenorde de alombekende maar onjuiste terminologie van die dagen. U weet immers, dat tenminste een psalm van Mozes afkomstig is, en een hele serie pas in de ballingschap is ontstaan?

Goed — dan die enige gezangen. Daar zitten direct al zeer aanvechtbare piëtistische liederen tussen, die niet zingen van onze verhoogde Heiland aan de rechterhand des Vaders — maar van een gehangen Jezus aan het crucifix. Dat is verleden tijd, Gode zij dank, en dat konden we in ons kerklied beter laten rusten. Voorts zijn er gezangen, waar de pen van Da Costa vele uitroptekens teveel in geschreven heeft. Dan is er een gezang, waarin de Satan aangesproken en gehoond wordt. Dat brallende element is niet zo best voor serieuze kerkzang. Maar dan zitten er ook het aloude Te Deum en de Avondzang bij — die ons verbinden met de oude christenkerken.

En verder? Er zijn zo veel goede gezangen, die ons in staat zouden stellen de daad bij het Woord te voegen: het steeds aanbevolen nieuwe gezang voor de Heere te zingen. Maar niet in de gereformeerde kerken, die aan ene dortse kerkenordering gebonden zitten. En er zouden onder ons al lang vele, vele nieuwe gezangen zijn gedicht, wanneer onze kerken daar maar voor open zouden staan. Want weet u: een dichter is wel gek, maar vaker dan twee of drie maal loopt hij niet met zijn hoofd tegen de kerkmuur. Daarna versiert hij wel wat anders.

—o—

Al jaren geleden vroeg een predikant mij voor de kerkdienst: kunnen we na de ge-

loofsbelijdenis niet samen zingen: „k Heb geloofd en daarom zing ik”? — Ik zei: „we zingen toch redelijk goed — waarom zou dat niet kunnen?” — Hij: „ja maar, krijgen we geen oppositie?” — Ik: „we geloven allemaal en hebben geloofd en zullen eeuwig blijven geloven — laat iemand ons eens verhinderen om daarvan te zingen!” — En zo is het gekomen: de gemeente zong als een hof vol lijsters: van haar geloof in Gods zoon, die stervend alles volbracht heeft; van het Lam Gods, dat voor ons geslacht is.

We hadden iets van dat prettige ondeugende gevoel, zo ongeveer als wanneer je voor 't eerst een meisje zoent, zonder vooraf consent van haar pa en ma te vragen. Maar heerlijk was het. En nadien hebben we vele malen dit lied gezongen. Het is ons goed gekomen.

Een andere keer vroeg een predikant, die over de tekst „Ontwaakt, gij die slaapt” had gepreekt: „zullen we dat nu maar samen zingen? Het is een hymne, die in de eerste christengemeenten gezongen werd.” En gezongen dat we hebben... voor ons leven!

Eens vertelde me een voorganger: „we zingen hier graag „Dank u voor deze nieuwe morgen”. Ik vroeg: „dus u zingt buiten de kerkordelijk gereguleerde maximale zangbundel om?” — Hij: „we zingen hier wel Valerius' liederen, als ze maar goed zijn!”

Kijk en dat is het. Toen wij voor het eerst ons kerkboekje te buiten gingen zeiden we tegen elkaar: nu hebben we de DKO overtreden (geschonden, noemde men dat) en zijn staande gebleven. Je moest lachen, hoe ernstig deze zaak ook is. En — er kwamen geen bezwaarschriften, geen vermaningen binnen. Misschien wist wel niemand van de medeplichtigen, dat hij met vrucht een procedure op gang had kunnen brengen, want wie kwaad wilde kon in onze classis heel wat voor elkaar krijgen. Maar daar zijn we voor bewaard.

—o—

Maar nu. Nu zijn we uit het kerkverband gestoten. Tussen haakjes: dit zeer tegen onze wil en we hebben ons als Hendrik de Cock vromelijk geweed; toch ongeschikt geoordeeld om tot het kerkverband te mogen behoren. Waarom eigenlijk? Omdat enkele predikanten bij ons voorgingen, van tijd tot tijd, die (hoewel nooit geschorst, nooit afgezet, predikanten in vollen rechte voor God, voor hun kerkeraden, officieel ook voor het kerkverband en zeker voor de wereld) de meer-

D. W. L. Milo - Vierhouten

derheid van de classis onwelgevallig waren en die wij moesten beloven los te laten. Dit niet geschied zijnde is onze gemeente na zes volle daen vergaderen uitgestoten uit de gemeenschap der gereformeerde kerken. Haakjes sluiten.

We zijn dus uit huis gezet, als vele andere kerken. De huisorde is ons ontzegd. Het huiselijk verkeer is voorbij. We zijn heengestuurd en warmen ons aan het Woord, meer dan voorheen. Want niemand verliest hier iets om des Evangelies wil, of hij krijgt het rijk vergoed. En ziedaar: de DKO, de menselijke kerkwet, zijn we óók kwijt! De waanzinnige vrijheidsbeperking: dat we die 150 psalmen Davids en enige gezangen moeten zingen (en die ten maximale...) is ons afgenomen. We staan in de vrijheid, waarmee Christus ons heeft vrijgemaakt.

U toch ook? Als u wilt zingen van uw geloof, dan moogt u. Als u het Lam Gods wilt toezingen, dan moogt u. Als u de Heere wilt danken voor deze nieuwe zondagmorgen, dan moogt u. Als u uw kinderen een nieuw gezang laat zingen en als gemeente het refrein meezingt, dan moogt u. Als u de preektekst in onberijmde zang wilt laten uitdragen door een koortje, en wanneer u als gemeente daar uw „Amen, halleluja” op wilt doen schallen, dan moogt u.

Wat mogen? Dan is het uw verrukkelijke plicht: het betaamt u, psalmen aan te heffen, die lieflijk zijn en harten treffen. Zingt de Heere een nieuw lied, zijn lof zij in de vergadering der oprechten. Speelt daarbij wel, met vrolijke klank. Deze kostelijke tijdverspilling is u op het hart gebonden. En heb maar geen drempelvrees: het doet geen pijn, het valt erg mee, en u ademt een vrijheid, die de kerken al eeuwen lang tot haar schade is ontnomen door de donderwolk van kerkelijke vergaderingen. Wees nooit bang in dezen: lof zij de Heer, die uw bevende vrees zal beschamen.

En of we dan wel gereformeerd blijven? Dat is het criterium niet; zaak is of we bij Christus blijven. En wat Calvijn ervan gezegd zou hebben? Dat is het criterium even min; maar Calvijn zou heftig ja geknikt hebben als hij kon. Reeds zijn eerste proefbundeltje in 1539 telde naast enkele psalmen een gezang; en stelde op de slotpagina de leus: „Psalm en lied zal ik de Heere zingen, zo lang ik ben”. Dat „en lied” was een eigenmachtige uitbreiding van het Schriftwoord!

—o—

Ach ja. En dan heb je ook die zeer rechtzinnige broeders en zusters (en laten ze op dit moment even verder lezen) die zich maar niet aan een muf kerkelijk verleden kunnen ontworstelen. Die prevelen iets van: „de Heere uw eden houden” — of: „onschriftuurlijke kerkzang” — of: „gemeen accoord” — of: „waar blijf je?” en dergelijke wijsheden.

Nu, als ze de Heere hun eden moeten houden, moeten ze maar denken aan „k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenhêen” — dat was hun veelvoudig afgelegde eed.

„Gemeen accoord”? — daarvan zijn zij verlost, God heeft hun welgedaan; buitenshuis gezet kunnen hun de huisregels toch moeilijk in rekening worden gebracht?

„Onschriftuurlijke zang”? Maar daar zijn ze toch zelf bij? We willen toch juist geen liederen zingen, die tegen de Schrift ingaan? Maar wanneer we niet woekeren met de geboden mogelijkheden — alleen uit vrees iets mis te doen — laten we dan denken aan die man, die zijn ene talent begraven had!

En „waar blijven we?” We blijven naast Jezus Christus; aan zijn voeten blijven we, als we Hem ons nieuw gezang toezingen. Voor Gods aangezicht blijven we, als we in het midden der gemeente zijn naam belijden. Bij elkaar blijven we, wanneer we als leden van

zijn gemeente overleg met elkaar plegen: elkaar niet opjagen, maar elkaar ook niet remmen. Waar we blijven? Op de berg, waarop Sion is gebouwd: in de hoge vrije berglucht, waar het zo goed zingen is.

—o—

Mensen, lieve mensen (zegt Pierre Jansen) luistert! Een predikant, die de zuivere berglucht herhaaldelijk ingesnoeven heeft, en die weet hoe goed het is onze God te prijzen (letterlijk: aanstekelijk te zingen), die mocht in zijn gemeente niet afwijken van de bestaande mufte toestand. De meest behoudende liederen zeiden: „u hebt het hart niet. U blijft bij de DKO. U wijkt niet af van de regel. U beperkt zich tot de 150 psalmen Davids mitsgaders de enige gezangen — en dit ten maximale. Hoe verder u van dit maximum blijft, hoe kleiner het groepje gekluisterde psalmverzen is, des te zuverder bent u ons.”

Jawel. Is het niet om te huilen? Is het niet om je kleren kapot te trekken? Is het niet om een hand op de mond te leggen?

Je zult maar een predikant hebben die als voorwerker, als pionier, als gids zijn gemeente in rechte sporen, in grazige weiden, aan zeer stille wateren tracht te brengen. En een gemeente, die zich door de domste schapen laat weerhouden van deze voedzame en heilrijke reis. Natuurlijk: de herder zal zijn gezonde schapen heus wel in de kou laten staan om eerst zijn achtergeraakte schapen te verzorgen. Want zo is een herder als hij goed is. Maar die achtergebleven schapen moesten niet zo schaaftig zich gedragen: dat ze de hele kudde het vette van Gods huis onthouden: alleen omdat ze behoefte hebben hun rechtzinnigheid te bewijzen.

Als een verloofde jongeman zich uitslooft om bewijzen van goed gedrag te verzamelen, teneinde zijn bruid te tonen hoe goed, hoe braaf, hoe degelijk en hoe welgefundeerd hij is — dan zal hij vandaag of morgen in de lucht preken. Want dat bruidje is allang weg van een jongen die, misschien wat ondeugend, haar vurig bemint.

Nu, laten we daar aan denken. Als wij elkaar en de Heere moeten overtuigen van onze orthodoxie, onze rechtzinnigheid zo gezegd, onze weldoortimmerde maar genuilkorfd en verkalkte kerkzang — dan weten we dat de Heere walgt van dit offer. Maar als wij de Heere onze liederen willen zingen: omdat we van Hem houden, omdat we gek op Hem zijn, omdat we ons aan Hem verliezen, omdat we het gewoon niet kunnen laten...

Kom, dichters en componisten, ga maar aan de slag. Laten onze predikanten vromelijk zoeken naar de passende psalm, bekend of onbekend; naar het hedendaagse kerklied, toegestaan of niet toegestaan. En laten onze gemeenten vrolijk zingen al wat in het zanghuis wordt ingebracht, niet ondervragende of het „mag”. Laten onze gemeenten zingen: met het hart, met de mond, met handen en voeten (zei Chrysostomus) en óók met het verstand. Dat 's Heeren huis van vreugde druipe. Want met het hart geloven wij; en dat betekent ons behoud. Maar met de mond zingen wij ons de hemel binnen. Tot onze zaligheid. Halleluja!

KATHEDER

In Nunspeet is een kleine kathedraal verkrijgbaar, geschikt voor een huisgemeente of kerkzaal. De maten zijn H. 116 - D. 62 - B. 113 cm en het model is halfrond. Op het front van de lichtgebeitste eiken kathedraal is een houten kruis aangebracht. Het meubel is eigendom van de Ned. Protestantenvbond en kan zaterdagavond na half acht telefonisch worden aangevraagd bij de ondergetekende (05771-263).

De prijs bestaat in de vrachtkosten plus een beleefdheidsgebaar tegenover de eigenaar. Voor hen die zouden vrezen, dat van zulk een kansel enige modernistische invloed mocht uitgaan, zij hierbij plechtig verklaard: dat herhaaldelijk het tegendeel is gebleken bij geleend gebruik door de Gereformeerde Kerk alhier.

D. W. L. M.

STUDENTENLEVEN

Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock”

Voor hen die in Groningen gaan studeren,

Wanneer je in september in Groningen gaat studeren aan de universiteit of aan een school voor HBO zal er waarschijnlijk veel gaan veranderen in het leven, dat je tot nu toe hebt geleid. Je grotere zelfstandigheid brengt mee dat je veel meer dan vroeger zelf zult moeten beslissen hoe je wilt leven.

Eén van de vragen die ongetwijfeld ook voor jou geldt, is: ga ik bij een vereniging en welke komen in aanmerking.

Gezien het blad waar dit stukje in staat, ben je zeer waarschijnlijk christelijk opgevoed, zodat je iets kunt hebben aan dit informatieve epistelje over de christelijke studentenvereniging „Hendrik de Cock”.

Dat het zeer moeilijk kan zijn om vanuit je geloof positie te kiezen, wist je al. Door de studie straks zullen de problemen beslist niet automatisch worden opgelost, maar zul je steeds meer gedwongen worden te kiezen. Daarnaast loop je kans te vereenzamen in de massaliteit van het groninger stadsleven.

Hendrik de Cock is een verzameling van mensen die bepaald niet allemaal dezelfde meningen koesteren, maar gemeenschappelijk hebben, dat ze zich proberen te realiseren wat het is om vandaag christen te zijn. Dit impliceert dat je de activiteiten niet uitsluitend op het gezelligheidsaspect, maar ook op de vorming van de leden richt. Daarom functioneren er binnen de vereniging bijbelkringen, werkgroepen, worden er lezingen en vormingsweekeinden gehouden, terwijl ook de sociëteitsavonden niet uitsluitend op een grote baromet zijn gericht.

De vereniging beschikt over een eigen sociëteitsgebouw met o.a. een bar, een vergaderzaal, een leeskamer, een zolderbar, voor een club van ± 120 leden voorwaar geen klein bezit. De meeste leden komen uit gereformeerde kringen, maar in principe kan iedereen die belijdt dat de bijbel Gods Woord is en dat de reformatorische belijdenis-geschriften de hoofdzaken daarvan naspreken, lid worden.

Voor nadere inlichtingen kun je altijd schrijven naar:

Hendrik de Cock
soos FAX, Herebinnensingel 35-35a,
Groningen.
ma, wo, vr. na 10 uur pm: tel. 128117.

Giften voor de actie „Pida Pan” op Curaçao

Mijn stukje in „Opbouw” van 7 mei heeft heel wat harten en pennen (voor het uitschrijven van een girobiljet) in beweging gebracht. Wat een rijke oogst, in twee weken tijds. De gevers hebben zo met elkaar fijn meegeholpen aan de leniging van armoede en nood van rijksgenoten op het verre Curaçao, die in vaak zorgelijke omstandigheden leven doch naar wie de broeders en zusters van de gemeente op dat eiland gaarne willen omzien. Fijn dat U hen zo in hun streven helpt!

Hieronder volgt, in volgorde van binnenkomst, de vermeldingen van de op mijn girorekening binnengekomen bedragen. Ik heb deze verantwoording afgesloten met de op 24 mei gedateerde giro-afrekening.

Met hartelijke dank worden de volgende giften vermeld:

(11/5) JG te R. f 10; (12/5) FC te Z f 10; AV te U. f 10; HJH te H. f 2,50; HAVdV te R. f 2,50; KD te W. f 10; HS te den H. f 10; (13/5) GFVT te H. f 10; GPV te A. f 20; (14/5) FvdM te E. f 25; MC de L. te K. f 10; JW te 's-G. f 10; PHJ te W. f 25; GvdL. te S. f 3; (17/5) MvZ te A. f 10; RB-S te G. f 10; (18/5) HvdB te Z. f 15; Hvd te Z. f 10; TdG te R. f 25; (19/5) MdenE te Z. f 20; JB te W. f 10; (21/5) WR te R. f 50; (24/5) PP te K. f 10; Totaal f 318.- Samen met de verantwoording op 7 mei f 328.

Mag ik er de aandacht op vestigen dat ik op 8 juni hoop te verhuizen naar Driebergen (Dambertlaan 105). Mijn gironummer blijft uiteraard ongewijzigd: 145189. En het werk op Curaçao blijft doorgaan.

C. van der Mark

HET IS ME DE LAATSE TIJD herhaaldelijk opgevallen, bij het bestuderen van de Franse geschiedenis van, zeg maar, de laatste anderhalve eeuw, hoezeer het met name voor Frankrijk geldt, dat er sprake is van een duidelijke lijn in de gebeurtenissen.

Me dunkt, dat het juist is, te stellen, dat er, zeker gedurende de laatste honderd jaar, telkens twee visies op elkaar botsen. Twee bijzonder complexe standpunten, die uiteindelijk zijn terug te voeren tot een tweetal, onderling weinig strokende idealen.

Enerzijds koestert men de wens, het in 1789 begonnen revolutie-bouwwerk, tot heden onvoltooid gebleven, alsnog compleet te maken, door naast de politieke, staatsrechtelijke en filosofische structuren, die met de Franse Revolutie in verband staan, thans de nog ontbrekende **sociale revolutie** te plaatsen.

Anderzijds leeft bij veel (andere) Fransen het idee, dat vóór alles de **Franse 'grandeur'** in verleden en heden allerwegen erkend dient te blijven, en indien nodig moet worden hooggehouden of hersteld.

In de laatste maanden is nogal veel gepubliceerd inzake de Commune-opstand in Parijs van 1871; de hierboven genoemde beide aspecten treft men daarin herhaaldelijk aan. Toen ik me enige tijd geleden wat meer ging verdiepen in de 19e eeuwse geschiedenis van Frankrijk, onder meer in verband met de vóórgeschiedenis van het gebeuren in Vietnam, stuitte ik eveneens herhaaldelijk op deze merkwaardige tweespalt.

In één van de eerstkomende nummers van „Opbouw” hoop ik aan de Parijse Commune wat extra aandacht te kunnen geven, temeer omdat die feiten thans juist hun eeuwfeest beleven, culminerend in de misschien terecht te achten maar dan toch overbodig wreed uitgevoerde vernietiging van de verzetshaarden door de regeringstroepen in de laatste dagen van mei 1871.

Ditmaal graag iets over enkele episoden van de Franse geschiedenis in onze eeuw, waarbij ik het begin het liefst rond 1918 wil plaatsen. De bedoelde tweedracht, dieper grijpend dan een simpele rechts-linkstegenstelling in het politieke vlak, is namelijk op het einde van de Eerste Wereldoorlog wel heel duidelijk. De fanatici, die Frankrijk coûte que coûte willen laten winnen, weigeren in die verschrikkelijke jaren van wat men toen gewoon was de 'wereldbrand' te noemen, het toch onmiskenbare feit te erkennen, dat voor Frankrijk—alléén een overwinning geen haalbare zaak meer is. Ontstellende aantallen soldaten heeft men al opgeofferd: alleen de strijd om de vesting Verdun kostte 350.000 Franse soldaten het leven. Maar men heeft er geen les uitgetrokken; een slecht opgezette aanval brengt in het voorjaar van 1918 enkele vierkante kilometers terreinwinst, maar daar tegenover staat het verlies van 118.000 jonge Fransen, binnen drie weken...

Het zijn allereerst de Franse soldaten-zelf, die deze volstrekt zinloze slachtpartijen, deze offers op het altaar van La Patrie steeds meer gaan verafschuwen, en erdoor tot muiten worden gedreven. Ze weigeren, nog langer als waardeloos kanonnenvoer te worden misbruikt. Opvallend mild is de wijze, waarop de 'held van Verdun', generaal Henri Philippe Pétain de rust weet te herstellen. Niettemin, de behoudende krachten in Frankrijk, zij, die de 3e republiek (zoals de tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 onstane staat heet) haten, die het koningschap terug willen, de machtige rol van de Rooms-Katholieke kerk wensen te doen herleven, al deze groepen geven, van elke mislukking, elke débacle tijdens de jaren 1914-1918 de schuld aan 'links'. Links heeft deze oorlog niet gewild, heeft men trachten te saboteren, links zit ook achter deze muiten; en, als men de oorlog wint, dan is dat in feite een overwinning van het 'gezonde' Frankrijk op de kwalijke krachten van binnen én buiten de grenzen! (1)

In feite dus een voedingsbodem, waarop een zelfde mythe had kunnen groeien, (gesteld dat Frankrijk niet zou hebben gewonnen), als de beruchte 'Dolkstoot-legende', die tot heden toe in Duitsland door zekere lieden wordt dóórverteld... (2)

TOUWTREKKEN IN FRANKRIJK

(1)

EEN GEWONNEN OORLOG,
EEN VERLOREN VREDE.

door

H. L. BOOGAARD

In de roes van het tóch nog winnen van de oorlog zag men gemakshalve, en waarschijnlijk veelal ook nog wel te goeder trouw, over het hoofd:

— hoezeer het een overwinning op 't nippertje was geweest (om het woord Pyrrhus-overwinning dan maar te vermijden!);

— dat in de sloffase de rol van de Franse troepen niet meer primair was geweest; juist de enorme krachtsinspanning van de gezamenlijke Geallieerde legers had ten laatste deze victorie weten te bevechten.

Een droom van haat, sinds 1870 gekoesterd, werd wáár.

Eindelijk kreeg Duitsland dan lik-op-stuk. Ongenadig, ongenueanceerd.

De jonge Duitse 'Republiek van Weimar' krijgt de volledige schuldenlast van deze verschrikkelijkste aller oorlogen te erkennen. 't Is weinig billijk tegenover de zwakke poging, iets anders, iets beters bij het Duitse volk op poten te zetten.

Nog veel hardere eisen zou de 'Tiger', Clémenceau, „Vader van de Overwinning”, aan de vrede hebben willen verbinden. Het liefst zou hij een zo ver mogelijk gaande vernietiging van Duitsland hebben tot stand gebracht. Hij krijgt zijn partners niet mee: Wilson van Amerika, Lloyd George van Engeland. Wrokkend moeten de Franse delegatielieden zich tenslotte neerleggen bij een vrede van Versailles, die volgens hen een dwaze minzaamheid jegens de hoofdschuldige impliceert, volgens de Duitsers een monstrueus-wrede 'Diktaatvrede' inhoudt. (3)

Hoog laat in deze maanden de vlam van het nationalisme op. Eind 1918, begin 1919 staat 'links' in een erg slecht blaadje. Het alergerste zijn natuurlijk de bolsjewieken, want die hebben door hun schandalige schrappen van alle buitenlandse schulden aan Rusland duizenden Franse spaardertjes zwaar gedupeerd. 'Kapitaalsvlucht' naar het buitenland is in Frankrijk al heel lang een bekend verschijnsel.

Het is geen wonder, dat een rechtse combinatie de eerste zes jaar aan het bewind komt. Het 'Nationale Blok', zoals men deze combinatie noemt, zet de 'Tijger' af, zijn gevaarlijke radicalisme is té gevreesd.

Verder redeneert men — nogal naïef — dat er voor het grote probleem van het economische herstel maar één oplossing te vinden is: Laat Duitsland maar betalen!

Dit vrij dwaze geloof in de onmetelijke bedragen, die het verslagen (en totaal berooid!) Duitsland zal dienen op te brengen, treffen we ook in Engeland. De eerste verkiezingen na de oorlog vinden plaats onder de leus: 'Let Germany pay and hang the Kaiser'. (4)

Voor een flink deel is de houding van deze beide Geallieerden te verklaren door de ontstellende financiële verplichtingen, die Frankrijk aan Engeland, en Engeland op zijn beurt jegens Amerika had aangegaan. Het Duitse keizerrijk had zijn dagelijkse oorlogsuitgaven (100 miljoen mark, per dag...) al die jaren door zélf op moeten brengen. Maar Londen en Parijs hadden al in een vroeg stadium van

de oorlog aangeklopt bij de bankiers van de toen nog neutrale U.S.A. Het financiële aspect is dan ook bij de Amerikaanse beslissing, méé te gaan doen in het voorjaar van 1917, van groot belang geweest.

Feitelijk ontstond dus nu de vreemde situatie, dat de overwinnaars eerst op het geld van de grootste verliezer dienden te wachten, vóórdat zijzelf tegenover Uncle Sam in het reine konden komen.

Eén stapje verder, en gemelde Oom Sam leende gemakshalve aan Duitsland het bedrag, dat men daar aan Londen en Parijs schuldig was, zodat die op tijd hún termijnen in Washington konden voldoen... En inderdaad is het mettertijd op deze wonderlijke situatie uitgedraaid, zodat toen de cirkel gesloten was.

De keiharde houding, door de (rechtse) regering-Poincaré aangenomen tegenover de Duitse „wanbetalers”, leidde tenslotte tot de onbarmhartige bezetting van het Ruhrgebied (1923). Het was een poging, de Duitsers tot betalen te dwingen. Maar de Duitsers antwoordden met sabotage, staken en allerhande inflatie-bevorderende activiteiten. Tóen betaalden ze, maar Frankrijk kreeg nu uitsluitend geld, dat volstrekt waardeloos was. (5)

Ondanks alle inspanning had Frankrijk zich financieel alleen maar veel verder in de nesten gewerkt.

Het werd kennelijk tijd, om „links” de wacht te laten overnemen...

Zaltbommel, mei 1971.

1. Van *Rosa Luxemburg*, de befaamde Duitse revolutionaire, verschijnt dezer dagen een heruitgave van 'Briefe aus dem Gefängnis'. De aankondiging daarvan gewaagt — in de bekende, van de meester in Moskou afgekeken gezwollen stijl van D.D.R.-reclame — ervan, dat Rosa tijdens de „woedende orkaan van chauvinisme” in augustus 1914 niet van zins is geweest, wat voor compromis dan ook te aanvaarden, maar daarentegen onvoorwaardelijk de strijd tegen de reactie, het militarisme en de imperialistische oorlogshitsers heeft willen voortzetten.

2. 'Dolkstootlegende': het dapper standhoudende Duitse leger zou — met de overwinning zó voor het grijpen — plotseling in november 1918 alle steun van het thuisfront hebben verloren, toen daar de grote opstand losbarstte. Dit 'verraad door de Duitse burgerbevolking' tegenover het leger werd met opzet door de legerleiding aldus geformuleerd: op deze wijze kwam immers de blaam van de nederlaag niet op de Armee te rusten! In feite is heel deze voorstelling van een laffe stoot-in-de-rug een onzinnig en leugenachtig verhaal, omdat de militaire nederlaag aan het front wel degelijk een voldongen feit was, in die dagen!

3. Op hun beurt hadden ook de Duitsers een uiterst fraai lijstje eisen gereed, dat ze in juli 1918 zelfs publiceerden, en waaruit ik hier helaas maar enkele punten kan aanstippen: „geen enkele overeenkomst of bestand, vóór de Duitse troepen in Parijs staan — annexatie van België, van de Franse ertsgebieden en oostelijke vestingen (Verdun!) — uitlevering van de gehele Engelse oorlogsvloot — oorlogsschatting van 180 miljard mark, door de Geallieerden op te brengen — tot het gehele verdrag is uitgevoerd, blijft Frankrijk en België bezet gebied, op kosten van de vijanden”. (vgl. De Rek: Pas Gisteren, pag. 16; 1961)

De Geallieerden eisten in april 1921 van Duitsland de betaling van maar liefst 132 miljard Goudmark, dat wil zeggen circa vier maal de gehele wereldvoorraad aan goud...

4. 'Laten de Moffen dokken, en knoop hun keizer op!'

5. a. Mei 1921 kreeg men voor 1 dollar 100 mark; mei 1922 bedroeg de koers 466 mark: een waardeverlies dus van 80%.

b. Een jaar later: 'Er zou een heel boek nodig zijn, om er alle bijzondere absurditeiten van te vertellen, en dat boek zou op de mensen van tegenwoordig de indruk maken van een sprookje. Ik heb dagen beleefd dat ik 's morgens vijftigduizend mark voor een krant moest betalen en 's avonds al honderdduizend. Wie buitenlands geld moest inwisselen, deed dat per uur, want om vier uur kreeg hij een veelvoud van wat hij om drie uur kreeg, en om vijf uur nog weer veel meer dan een uur tevoren. Ik stuurde een manuscript naar mijn uitgever, waar ik een heel jaar aan gewerkt had, en ik meende mij te dekken door een vooruitbetaling direct te verlangen van de royalties voor tienduizend exemplaren, maar toen de cheque was overgemaakt, bleek ze nauwelijks het bedrag te vergoeden dat ik een week tevoren voor het versturen van het postpakket had uitgegeven. In de tram betaalde je met miljoenen...' (Stefan Zweig)

c. Duitsland heeft over 1924-1929 30 miljard goudmark van het buitenland geleend. En aan herstelbetalingen 7,5 miljard afgelost, d.w.z. 6,7% van zijn nationaal inkomen.

Modern Art and the Death of a Culture

H. R. ROOKMAAKER

(2)

SITUERING

Modern Art and the Death of a Culture zal voor de eventuele lezers geen confrontatie zijn met een volkomen nieuw onderwerp. In 1962 verscheen bij uitgeverij Kok te Kampen van Rookmaaker's hand „Kunst en Amusement” dat in veel opzichten raakvlakken vertoont met het hier besproken werk.

Qua strekking en inhoud is het zelfs een voorafschaduwning te noemen van Modern Art omdat ook daarin de kunst in zijn betekenis voor het menselijk leven, normen en wereldbeschouwing in de confrontatie met de werkelijkheid, een belangrijke plaats krijgen.

Verder wil ik speciaal de lezers van „Opbouw” en vooral diegenen die oudere edities hebben bewaard, wijzen op de hierboven reeds genoemde boekbesprekingen in dit zelfde blad, welke in 1959, jaargang II op pagina 294, 309, 325 en 333 zijn afgedrukt. Het betreft hier de besprekingen van resp. J. M. Prange - De God Hai-Hai en rabarber, Zaan-dijk 1957; H. Cedlmayr - Die Revolution der modernen Kunst, Hamburg 1955; R. W. D. Oxenaar - De schilderkunst van onze tijd, Utrecht 1958; W. Hess - Dokumente zum Verständnis der modernen Malerei, München 1956.

Voorts is nog te noemen het m.i. uiterst belangrijke artikel: „De Christen en de kunst vandaag” (een vertaling van een artikel in „Christianity today”) in „Opbouw” 1963, jaargang VI, pag. 324 e.v. hetgeen dus duidelijk kort na het verschijnen van „Kunst en Amusement” moet zijn afgedrukt.

Willen wij begrijpen in welk opzicht Rookmaaker zich kritisch opstelt tegenover bovengenoemde auteurs, dan dienen wij eerst te spreken over zijn eigen positie.

Algemeen gesproken kan men zeggen dat kunst en cultuur vóór de Tweede Wereldoorlog buiten de reformatorisch-christelijke wereld was geplaatst en als zodanig als „werelds” werd opgevat en afgedaan. Dat hiermee gesuggereerd wordt dat het ná 1945 anders zou zijn geworden, wil niet zeggen dat in de eerste plaats de houding van de reformatorische wereld is veranderd. Wel is het zo dat mede door de massa-communicatiemiddelen deze „wereldse” cultuur ook binnengedrongen is in de christelijke huiskamers en zich opdringt aan een bevolkingsgroep die zich ontdaan voelt van een veilig gewaand isolement.

Rookmaaker gaat ervan uit dat iedere menselijke (culturele) activiteit een geestelijke achtergrond of voedingsbodem heeft en dat met name van de moderne kunst een grote invloed uitgaat. De moderne kunst heeft nu pas goed een grote kwantitatieve en kwalitatieve invloed op een relatief grote — en steeds groter wordende — groep mensen gekregen.

Het hoeft m.i. dus geen betoog dat vele christenen zich vandaag de dag zeer terughoudend opstellen als het over kunst of cultuur gaat. Rookmaaker stelt dat de artistieke creativiteit bij de Nederlandse gereformeerde groepering vrijwel geheel gedooft is; er is sprake van een welhaast volkomen steriliteit. Ten aanzien van dit feit zijn er twee houdingen mogelijk. Ofwel men blijft de cultuuractiviteit zien als wereldlijk in de slechte zin van het woord, ofwel men rekent het tot een door God gegeven mogelijkheid, wat betekent dat kunst of cultuur niet per definitie slecht of zondig zijn.

Het gaat er nu om dat wij inzien dat de moderne kunst zich bedient van een (beeld)taal die weliswaar nieuw is, maar als zodanig nog niet zondig behoeft te zijn; het gaat er namelijk om te begrijpen wat er met behulp van die taal wordt gezegd. Ik meen dat Modern Art juist ook voor die Christenen is geschreven, die de interesse en moet kunnen en willen opvatten om zich met de moderne

vormen van creativiteit bezig te houden en die niet bij voorbaat bevreesd zijn — is het kleingeloof? — hierdoor te worden geïnfecteerd.

Wij zullen de taal van de moderne kunst moeten leren verstaan willen wij haar boodschap kunnen begrijpen. Alleen op die wijze zullen wij onderscheid kunnen maken tussen de geesten en die beproeven. Zo zullen wij ook kunnen ontdekken wat er aan positief aanvaardbare kunst nog in onze tijd gemaakt wordt. Alleen zo zullen wij kunnen zien waar waarheid en waar leugen heerst, aldus Rookmaaker.

Als wij er immers van uitgaan dat moderne kunst en haar boodschap een grote invloed uitoefent, dan mogen wij hier niet zonder meer aan voorbijgaan en de kunst en haar beoefenaars aan haar lot overlaten. Rookmaaker verwijst naar Ephese 6 om aan te duiden hoe de zonde, de geestelijke krachten der duisternis bestreden dienen te worden, op ieder terrein (!) want strijd is overal waar een Christen actief en werkzaam is.

Maar het gaat hierbij niet alleen om Gods eer in abstracto, of om ons eigen heil — de moderne mens zelf verkeert in grote geestelijke nood. Hoe zullen wij als Christenen hem het evangelie kunnen brengen als wij zijn taal niet verstaan? Als wij zijn vragen niet begrijpen en dus ook niet kunnen beantwoorden. Zonder dat men zijn eigen identiteit verliest of als Christen in de cultuur ondergaat, zal men toch van deze problemen kennis moeten nemen.

Ook zal het in de praktijk zó zijn dat niet ieder zich tot deze taak geroepen voelt, toch meen ik in de geest van Rookmaaker te spreken als ik zeg dat wij niet te snel moeten zijn met het ons onttrekken aan een bepaalde sociale verantwoordelijkheid op cultureel gebied, óók op cultureel gebied moet ik zeggen!

In Engeland en de V.S. zijn kunst en cultuur nooit binnen de Christelijke wereld als probleem aan de orde gesteld. Toch staat men daar positiever tegenover het gebeuren dan in Nederland, hoewel men ook daar niet weet hoe men op deze situatie dan zou moeten inspelen en hoe een christelijk antwoord zou moeten luiden.

In Nederland is men een stap verder. Hier heeft zich reeds een polarisatie voltrokken. Een grote groep wenst beslist met het modernisme mee te doen, hetgeen ten koste gaat van de anti-these gedachte, de andere groep wil orthodox blijven en erkent de facto twee terreinen, namelijk kerk en cultuur waarbij het laatste gebied als neutraal wordt opgevat.

Rookmaaker's standpunt is kritisch ten aanzien van beide standpunten. Hij wenst de antithese-gedachte niet op te geven, maar evenmin de cultuur als neutraal te zien. Met name in het reeds genoemde artikel in „Opbouw” jaargang VI, 1963, nr. 41 stelt hij direct vanuit de Heilige Schrift de cultuur te willen doordenken en dat zij die Christus volgen met lichaam en ziel verlost te zijn, hier en nu, om te werken als nieuwe mensen, die de oude Adam afleggen, d.w.z. die de zonde in heel het mens-zijn bestrijden met Gods hulp.

LITERATUURLIJST

SPECIFIEKE ONDERWERPEN EN KUNSTENAARS

34. José Pierre, De schilderkunst van het kubisme, het futurisme en dadaïsme, het surrealisme. Spectrum/Utrecht, 1968, 3 delen (totaal 27 delen)
35. Jean Clarence Lambert, De abstracte schilderkunst. Spectrum/Utrecht, 1968, 1 deel (totale serie 27 delen)
36. H. L. C. Jaffé, De Stijl 1917-1931. Meulenhoff/Amsterdam, 1956, f 14,50
37. H. L. C. Jaffé en J. van Geest, Vijftig jaren Nederlandse realistische schilderkunst. Meulenhoff/Amsterdam, 1970, f 14,50
38. J. de Gruyter, De Haagse School. Lemniscaat/Rotterdam, 1968, 2 delen
39. T. de Vries, Primitieve kunst van vroeger en nu. Elsevier/Amsterdam, 1962.

40. Hans Redeker, In mijn ogen - Raoul Hynckes als schilder en schrijver. Van Holkema & Wazendorf N.V./Amsterdam, 1964
41. Kurt Löb, De onbekende Jan Sluiters. A. W. Bruna & Zn./Utrecht, 1968, Grote Beren nr. 55, f 15,75
42. Frans Masereel, Ik houd van zwart en wit. Contact/Amsterdam, 1969, f 13,75
43. S. Tschudi Madsen, Art Nouveau. Wereldakademie W. de Haan, Meulenhoff/Amsterdam, 1967
44. H. Read, De kunst in haar educatieve functie. Aulapocket, Spectrum/Utrecht, 1967, nr. 314.
45. Jan Hulsker, Dagboek van Van Gogh. Meulenhoff/Amsterdam, 1970, f 24,50
46. Karel Appel en Simon Vinkenoog, Appel's oog-appels. A. W. Bruna/Utrecht, 1970, f 16,50
47. Karel Appel, Karel Appel over Karel Appel. Triton Pers/Amsterdam, 1971, f 29,50
48. Lael Wertelbaker, De wereld van Picasso. N.V. Het Parool/Amsterdam, 1969. Parool. Life Bibliotheek der kunsten.
49. Calvin Tomkins, De wereld van Duchamp. N.V. Het Parool/Amsterdam, 1970. Parool. Life uitgave
50. Paul Gauguin, Noa-Noa. Wereldbibliotheek-vereniging/Amsterdam, 1962.
51. Wassily Kandinsky, Het abstracte in de kunst. Prismaboeken. Spectrum/Utrecht, 1962, nr. 91
52. Françoise Gilot en Carlton Lake, Leven met Picasso. A. W. Bruna/Utrecht, 1966. Grote Beren nr. 27
53. Salvador Dali, Mijn leven als genie. Arbeiderspers/Amsterdam, 1968, reeks privédomen
54. Salvador Dali, Zelfportret. Arbeiderspers/Amsterdam, 1970
55. Paul Citroen, Notities van een schilder. L. J. C. Boucher's Gravenhage, 1966
56. H. Read, Brief aan een jong schilder. Aulapocket. Spectrum/Utrecht, 1964, nr. 155
57. Wilhelm Worringer, Esthetica en kunst. Aulapocket Spectrum/Utrecht, 1965, nr. 190
58. Lambert Tegenbosch, Kans op kunst. Amboboeken/Utrecht, 1969, f 14,50
59. Hans Redeker, Dagen der artistieke vertwijfeling. De Bezige Bij/Amsterdam, 1950
60. Ruth Benedict, Mozaïek van cultuurvormen. Paris/Amsterdam, 1970, 2e herziene druk
61. Herbert Frank, Niet bang voor het 100-jarige gevecht voor moderne kunst. Lemniscaat/Rotterdam, 1966
62. Kees Vollemans, Cultuur als uitvalspoor voor revolutie. Eurosboekje Werkgroep 2000/Amersfoort, 1969, nr. 3
63. Jan Donia, De explosie van het intellect - nieuwe trends in beeldende kunst. Paul Brand/Hilversum, 1968
64. Constant Nieuwenhuys, Opkomst en ondergang van de avant-garde. Randstad De Bezige Bij/Amsterdam, 1964, nr. 8
65. Jean Dubuffet, Drukwerk (vertaling C. N. Lijzen) Randstad De Bezige Bij/Amsterdam, 1962, nr. 4
66. Kurt Schwitters, Mijn sonate in oerklanken. Randstad De Bezige Bij/Amsterdam, 1966, nr. 11-12

LITERATUURLIJST

LITERAIRE WERKEN EN GEESTELIJKE ACHTERGROND

67. Alfred Jarry, Uberleske (Ubu roi - Ubu cocu). De Bezige Bij/Amsterdam, 1965, literaire reuzenpocket 146
68. Guillaume Apollinaire, Ketterpaus & Cie. Meulenhoff/Amsterdam, 1969, Meulenhoff reeks nr. 6
69. Paul van Ostaïen, Music-Hall. Daamen N.V./G. A. van Oorschoot/Den Haag, Amsterdam, 1955. Ooievaar serie nr. 17
70. Albert Camus, Keer en tegengekeer. De Bezige Bij/Amsterdam, 1960
71. Albert Camus, Koninkrijk en ballingschap. De Bezige Bij/Amsterdam, 1958
72. James Joyce, Het portret van de jonge kunstenaar. Ad. Donker/Rotterdam, 1962
73. R. C. Kwant, De stemmen van de stilte - Merleau Pontis analyse van de schilderkunst. Paul Brand/Hilversum, 1966
74. K. J. Popma, Beschouwingen over het werk van Louis Couperus. Christelijk Perspectief, Buijten en Schipperheijn/Amsterdam, 1968, nr. 13
75. S. J. Popma, Modern levensgevoel. De Graafschap/Aalten, 1950
76. J. Stellingwerff, Oorsprong en toekomst van de creatieve mens. Christelijk perspectief, Buijten en Schipperheijn/Amsterdam, 1965, nr. 9
77. L. W. Nauta, De mens als vreemdeling. G. A. van Oorschoot/Amsterdam, 1960
78. Rudy Kousbroek, Anathema's I. Meulenhoff/Amsterdam, 1969
79. De Katholieke literatuur in de 20e eeuw. Paul Brand/Bussum, 1954, 2 delen ong. 700 pag. f 14,50 (de Slegte, Amsterdam)
80. Theodor Geiger, De creatieve voorhoede. Universitaire Pers Rotterdam. Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij Antwerpen, 1970, reeks „modernen” - keur der sociologie, f 22,50
81. Spectrum van de Nederlandse letterkunde. Spectrum/Utrecht, 1969, 21 delen Prismaboeken
82. William Barrett, Existentialisme. Aulapocket Spectrum/Utrecht, 1967, nr. 212.

Het laatste gedeelte van de literatuurlijst wordt in het volgende nummer geplaatst.

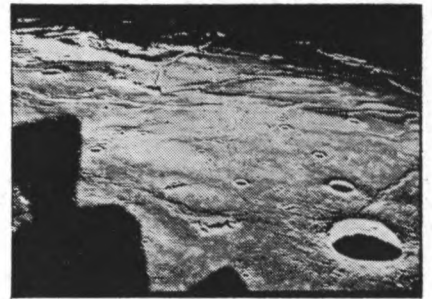
M. de Klijn - Amsterdam

Boekbespreking

IN HET BEGIN

In de serie **Wat de Bijbel ons vertelt**
Boekje: no. 1312. Plaat: no. GP 1362

Uitgave van
het Nederlands Bijbelgenootschap,
Amsterdam

DOOR

J. H. VEEFKIND - KROMMENIE

Zeg hallo, hoor je me, kom eens dichterbij
als ik om me heen kijk dan moet ik zingen om alles wat ik zie
een lied over God die de hemel en de aarde gemaakt heeft
dan wil ik zingen van het licht dat om me is
het licht dat uit de hemel komt van God die zelf het Licht is
en dan zing ik van de grond waar ik op sta

En ik kijk naar het land en ik kijk naar de bergen
en ik draai me om naar de zee en ik zie de golven over elkaar heen rollen
en dan, en dan denk ik aan Jezus die tegen de wind en de golven roept:
„Wees stil, wees stil, wees stil!”
en ik wil naast Jezus op het schip staan
en meevaren boven de diepe zee

en ik zal niet bang zijn voor al die grote zeedieren, hoor
en de vis van Jona zal met ons meezwemmen
en we zullen doorvaren, doorvaren tot waar de zon ondergaat
en dan zal ik uitstappen en slapen tussen het groen

Hé, als ik op m'n buik lig, ruik ik de grond en het gras
en dan draai ik me op m'n rug en dan zie ik de sterren
en ik probeer ze te tellen maar ik kan het niet
God kent ze allemaal, allemaal, Hij weet hoe ze heten
en Hij weet ook hoe ik heet
en ik wil wachten tot de ster te zien is van de wijzen uit het Oosten

Maar de dag komt en de sterren gaan weer weg
en de zon komt op en schijnt tussen de wolken
de wolken zijn schepen die langs de blauwe hemel varen
en de regendruppels varen in de wolken mee
soms komen ze naar omlaag en regenen alles nat
en ik loop in de regen zodat m'n haren nat worden en groeien
zoals de bomen en de planten groeien door de regen en de zon
de druppels lopen in m'n ogen, het zijn net tranen
als ik door m'n tranen heen kijk, lijkt alles krom en scheef
dan kan ik de vogels hoog in de lucht niet goed zien
toch vliegen ze daar

ik wil met ze meevliegen en ik doe m'n armen op en neer
maar ik blijf op de grond staan en dat is maar goed ook
want de lucht is voor de vogels
en de zee is voor de vissen
en het land is voor de mensen en de dieren
en als we de lucht in willen, is er een vliegmachien nodig
en als we de zee op willen, moeten we een boot kopen
maar op het land, op het land kunnen we vrij rondlopen
we kunnen hoge bergen beklimmen of in een boom klauteren
net zal Zacheüs

Misschien, misschien komt Jezus dan wel langs
ik weet het zeker, hoor, dat Hij langs komt
ook al kunnen we Hem niet zien
Hij is tussen de mensen die voorbij komen, heel zachtjes
tussen al die mensen die God gemaakt heeft
die met ons op de wereld zijn
de wereld waarvan God het begin heeft gemaakt
en waar Hij nog steeds voor zorgt
daarom, daarom mogen we elkaar een hand geven
en ronddansen en zingen:

„Kijk eens om je heen, kijk eens om je heen
je bent in de wereld niet alleen
kijk eens om je heen, kijk eens om je heen
je bent in de wereld niet alleen!”

En als ik niet dansen kan, dan wil ik zingen
en als ik niet zingen kan, dan wil ik in m'n handen klappen
of alleen maar stil, stil, heel stilletjes denken:
„Heer, ik dank U voor alles wat U gemaakt hebt
ik dank, ik dank U dat U ook mij gemaakt hebt
dat U voor me zorgt van het begin tot het eind
dank U wel!”

(1-2)

De maan.
Kraters en kloven. Een kromme horizon, een zwart heelal.
Zulke beelden zien onze kinderen op de televisie, zulke foto's bekijken ze in de krant.
Maan, Mars, Venus.
Woest en leeg. *Tohoewabohoe*.
Een geweldige greep om zó onze kinderen Genesis 1 vers 2 voor te tekenen: „De aarde was nog leeg en donker.”

(3)

Onze kinderen „zien” de aarde heel anders dan wij, toen we nog jong waren. Anders ook dan, 3500 jaar geleden, de Israëlieten. De schrijver van Genesis „heeft aan zijn „publiek” — kinderen, boerenzoons, enz. — niets verteld over een chaos, noch over een globe e.d. meer, maar wel dat die lucht, dat zwerk en dat firmament, waar men overdag en 's nachts in Palestina tegenaan keek, en dat land, waarop de Israëlietische vaders, moeders en kinderen woonden en waarvan zij oogstten en aten, „in het begin” door God geschapen waren” (C. Vonk).

Maar — of je in je jeugd nu alleen maar *Het wegje in het koren* hebt gezien, of je ziet in één oogopslag heel onze planeet — *God* maakte in het begin de aarde. En dat is het, wat de Bijbel en dit boekje over de Bijbel ons vertelt. De dwaling — *toen* de chaos, *nu* de evolutie — wordt „misschien nog het best overwonnen door over haar te zwijgen en eenvoudig te zeggen, hoe het wél is” (Vonk). En zo is het.

(4)

Nu nog eens de maan.
Landingsgebied van de mens.
Zo is ook de aarde die God in het begin heeft gemaakt: *landingsgebied van de mens*. Blader maar verder in het boekje.
Op de tweede tekening — „Toen riep God: LICHT! En het werd licht” — nadert u de aarde: de kraters worden groter, de horizon is minder krom.
Op de derde tekening bent u geland: de aarde is nog woest en leeg, maar „de wolken zijn schepen die langs de blauwe hemel varen.”
Verder.
Het strand, de zee, het land.
Bomen, planten, bloemen.
De zon, de maan, de sterren.
De vissen, de vogels, alle dieren.
„Toen maakte Hij de mens.”
Daár was het nu allemaal voor. „Alles bereid voor de mens” (Vonk).

(5)

Dat is dan de elfde tekening.
Man en vrouw.
Bij deze tekening hoef je niet, zoals *De Witte* van Ernest Claes, de bladzij om te keren om te kijken hoe Adam en Eva er nu in werkelijkheid uitzagen.
Fijn, eerlijk.
Zo zijn alle tekeningen in dit boekje. Fijn van kleur, eerlijk van vorm.
Kijkend en lezend word je stil: iets van de rust van de zevende dag.
In het begin, werkelijk een hoogtepunt in de hele serie.

Ik hoop dat er gauw een tweede druk nodig is.
Ik hoop ook, dat er dan één ding veranderd wordt: het woordje *dat*.
Vijftien jaar geleden heeft prof. Lettinga op college ons er al op gewezen, dat het Hebreeuwse woord *ki* eigenlijk een uitroep is.
Een uitroep, waar verwondering in doorklinkt: Zo! Heus! Ja! Hoe!
Prof. Lettinga vertaalde dan ook in Genesis 1: „En God zag *hoe* goed het was.”
En dat zou ik er graag in hebben. Zeven keer.
Want dat laat *In het begin* ons en onze kinderen zien: *hoe* goed het was!

(6)

Bij het boekje hoort een 45-toeren-plaat.
Op kant 1: de tekst van het boekje en een lied over de schepping. De fout in het laatste couplet was te ondervangen geweest. Er staat: „Maar op een dag zag God *dit alles* en vond de aarde *niet volmaakt* en daarom heeft Hij toen als laatste er nog iets prachtigs bijgemaakt. Hij maakte een man en Hij maakte een vrouw en God maakte mij en God maakte jou.”
Maar *wat de Bijbel ons vertelt* is:
in Genesis 1 „En God zag *alles* wat Hij gemaakt had, en zie, het was *zeer goed*,”
en in Genesis 2 „Het is *niet goed*, dat de mens *alleen* zij. Ik zal hem een hulp maken, die bij hem past.”

(7)

De meditatief-associërende vertelling op kant 2 is hier en daar moeilijk te verstaan. De voortreffelijke combobegeleiding beeldt werkelijk uit: de zee, de sterren, de vogels, maar overheerst soms te veel.
Tijdnoed is de oorzaak van deze fout. De verteller krijgt de kans niet om te vertellen, de luisteraar krijgt de rust niet om te luisteren. Hetzelfde formaat plaat en dan geen 45 maar 33 toeren, was de oplossing geweest!
De vertelling heb ik van de plaat overgenomen en hiernaast laten afdrucken.
Als u goed meeluistert, vindt u de zeven dagen uit Genesis erin terug.
Heilshistorisch en zo klopt het niet allemaal.
Maar — maar hebt u wel eens een dienst voor geestelijk gehandicapten meegemaakt of zelf moeten leiden?
Als u ze zó van de Here Jezus vertelt, willen ze wel zingen.
En als ik niet zingen kan, dan wil ik in m'n handen klappen of alleen maar stil, stil, heel stilletjes denken:
„Heer, dank U wel!”

Boekbespreking

De tien geboden in Spreuken.

Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen. f 6,50.

„Van 4 augustus tot 9 oktober 1969 heeft de NCRV een serie avondoverdenkingen uitgezonden over de Tien Woorden zoals deze aan bod komen in Spreuken”, schrijft O. Jager in het Woord Vooraf. Ze zijn gehouden door Ds L. Bech, Ds Jac. van Dijk, Mej. Ds E. G. van Egmond, Ds L. H. Kwast, Ds D. van der Meulen, Ds P. E. van Staveren, Ds J. T. Wiersma en Ds J. F. van Woerden.

Deze overdenkingen zijn nu in druk verschenen.

Over verschillende teksten uit het boek Spreuken wordt gemediteerd en er is getracht elke spreuk in verband te brengen met één van de Tien Geboden.

Op de omslag lees ik: „Dit boek geeft de onverkorte tekst weer van een serie zondagavondlezingen, die voor de NCRV-radio werden gehouden. Op buitengewoon boeiende wijze worden een aantal teksten uit het bijbelboek Spreuken geactualiseerd. Het criterium voor de keuze van de teksten is de essentie van de tien geboden. De behandelde spreuken bestrijken heel verschillende gebieden van het menselijk leven: opvoeding van de kinderen, belang van een gelukkig huwelijk, de gevaarlijke macht van de tong, tegenstelling tussen rijk en arm, etc. etc.”

Die uitdrukking „buitengewoon boeiende wijze” zullen we maar niet op rekening stellen van de overdenkers, maar van de reclame, die gewoon is wat te overdrijven. Het is wel mogelijk dat toen de overdenkingen zijn uitgesproken ze menigeen hebben geboeid. Maar ik kan niet zeggen, dat ze, op schrift gesteld, mij buitengewoon geboeid hebben.

Die indeling naar de Tien Geboden lijkt wel aantrekkelijk, maar ze was moeilijk uitvoerbaar. Het eerste gebod bijv. wordt in verband gebracht met Spr. 21:2: „Elke weg van een mens is recht in zijn ogen, maar de HERE beproeft de harten”. Een mooie spreuk, maar het eerste gebod wordt in deze overdenking niet genoemd.

Bij het tweede gebod komen „Spr. 26:12 en/of 3:7” aan bod: „Ziet gij een man, die wijs is in eigen ogen, voor een dwaas is meer hoop dan voor hem”, en/of: „Wees niet wijs in eigen ogen, vrees de HERE en Wijk van het kwaad”.

Goede, wijze leefregels. Maar het verband met het tweede gebod is mij wat duister.

Op blz. 27 komt het vierde gebod aan de beurt. Daarbij heeft de „overdenker” gezegd: „Nu zijn we aan dat toe, wat luidt: heilig den sabbatdag. Maar... nu laat het Spreukenboek ons in de steek! Er staat niets in over wat je op de sabbat, de rustdag, wel of niet mag of behoort te doen. Toch zit dat vierde gebod in het grotere geheel: de levenshouding van de mens, die gelooft in God, de Here. Vandaar, dat we met de spreuk van deze keer wel degelijk verder kunnen komen: „Wie zijn oor afwendt van het horen der wet, diens gebed zelfs is een gruwel”. Zo kan men veel met elkaar in verband brengen, maar de verbindingsdraad is hier en daar wel heel dun.

—0—

Het is voor mij de vraag of het wel zin heeft avondoverdenkingen als boek uit te geven. Wat het als meditatie aan het einde van een dag wel goed deed, op dat moment, is nog niet altijd waard op schrift vastgelegd te worden. Daarmee wil ik niet zeggen, dat in dit boekje niet vele goede en wijze opmerkingen worden gemaakt. Integendeel. Maar dit werkje heeft mij niet geboeid. Het vormt m.i. geen eenheid. Mogelijk vindt dat z'n oorzaak ook wel in het feit, dat acht auteurs er aan hebben gewerkt.

—0—

Laat ik tenslotte het begin van een overdenking overschrijven. Er boven staat: Een Woord van Pas. Daaronder: Negende gebod. En dan volgt:

„Kijkt u ook zo graag naar een goede clown? Ik ben er altijd voor te porren. Zie hem eens worstelen met dingen, die voor ons de gewoonste zaak van de wereld zijn. Het lopen in een kamer, het gaan zitten op een stoel, de planten water geven, alles zit vol voetangels en klemmen. Hij schuttert gefrustreerd verder in een complete nachtmerrie, hij wandelt in een absurde werkelijkheid, op absurde schoenen en hij kijkt naar ons met de ogen van iemand, die buiten onze werkelijkheid staat.

Waarom kan ik daar zo geboeid naar kijken? Misschien omdat de clown mij lachend leert afstand te nemen van de werkelijkheid, waar ik altijd zo ernstig in bezig ben?

Je hebt het ook wel met een zware vergadering; je trekt met z'n allen vergeeft aan een probleem, dat maar niet mee wil geven.

Het is als een wagen blijven steken in het mulle zand.

Eén enkele dwaze opmerking, en het is alsof alle druk wegvalt, de gezichten ontspannen en klaren op.

Een verlossend woord schept afstand, het werpt deuren open en geeft een nieuwe visie.

Daar dacht ik aan bij het lezen van Spr. 15: „Iemand heeft vreugde, als hij een gepast antwoord geeft, en hoe goed is een wóórd op z'n tijd”.

Daar zitten we nog wel eens om verlegen, om een verlossend woord, een bevrijdende visie”.

Dat wordt dan verder uitgewerkt bij verschillende situaties. Best te lezen. Maar dat het veel te maken heeft met het negende gebod kan ik niet zeggen.

In dit boekje staan veel goede woorden. Ze zijn de prijs wellicht wel waard. Maar met aandacht de Spreuken zelf eens doornemen is m.i. nuttiger.

KAMPEN.

H. J. JAGER

KERKNIEUWS

Beroepen: te Scheveningen-B: ds B. de Vos te Ten Boer; te Eindhoven-B, Blija-Holwerd-B en Bunschoten-Spakenburg-B (voor de miss.dienst op Irian-Barat): kand. M. Nap te Wetsinge-Sauwerd.

Bedankt: voor Hamilton en Burlington-West (Can.): drs D. Deddens te Leeuwarden; voor Ermelo-B: ds S. S. Cnossen te Alkmaar; voor Zuidhorn-B: ds A. G. Versteeg te Stads-kanaal.

Ds H. M. Ohmann — Ds. H. M. Ohmann te Dokkum-B werd door de generale synode van de Canadian Reformed Churches, welke bijeenkomt in New Westminster benoemd tot hoogleraar aan The Theological College of the Canadian Reformed Churches te Hamilton, om te doceren in de Oud-Testamentische vakken. Hij zal hierdoor de plaats gaan innemen van wijlen ds Kouwenhoven.

Zeist — Op zondag 23 mei 1971 werd in de avonddienst van de Gereformeerde Kerk te Zeist, bevestigd in het ambt van legerpredikant in buitengewone dienst, ds M. van Veele. Ds K. B. Holwerda bevestigde hem, en hield een korte prediking over een gedeelte van Mattheus 28.

Hierop deed ds Van Veele zijn intrede en sprak eveneens over een gedeelte van het zelfde hoofdstuk en legde de nadruk vooral op de belofte van onze Heer Jezus Christus: „En zie Ik ben met U al de dagen” hoe dit geldt voor een ieder van ons en ook voor hem in zijn ambt als legerpredikant.

ADRESSEN

Huizum (Fr.): scriba: S. de Groot, Nijlânsdijk 85 b, Leeuwarden.

Verantwoording giften Kerkwerk Waldenzen Italië

Na de vorige verantwoording kwamen nog volgende giften binnen:

CDG te W. f 10.—; JL te K. 2x f 5.—; PdG te S. f 15.—; SD te T. f 25.—; AJK te D. f 25.—; totaal f 85.—; totaal incl. vorige verantwoordingen f 15.488,13.

Eventuele verdere giften kunt U overmaken op postrekening Nr. 50440 t.n.v. Gevolm. v. d. Erven P. Groen, Berkel Z.H.

Er is n.l. nog steeds geen andere voorziening getroffen. Is er onder U nu niemand, die dit werk kan en wil overnemen?

Mijn kinderen en ik willen U heel hartelijk danken voor Uw medeleven en goede woorden van troost bij het overlijden van mijn man

WIM BORGdorff

M. Borgdorff-Zwolsman

In het

JULIANA ZIEKENHUIS ZAA NSTREEK
te Zaandam

begint op 1 september a.s. weer een opleiding voor

Verpleegkundigen - A

Deze opleiding die zowel door meisjes als jongens gevolgd kan worden, duurt 3½ jaar.

Als vooropleiding is vereist 4 jaar MULO, MAVO of een gelijkwaardige opleiding en men moet 17 jaar en 7 maanden oud zijn.

Alle gewenste inlichtingen over deze opleiding zullen gaarne worden verstrekt door de Directrice of het Hoofd van de Opleiding.

Bel even 0 2980 - 26990, toestel 123, of schrijf aan de Directie van het Juliana Ziekenhuis, Postbus 210, Zaandam.

„DE LIMITEN”

**KLINIEK VOOR PREV. GENEESKUNDE,
HYDRO- EN FYSIOTHERAPIE,
Naarderstraat 282, Huizen (N.-H.) ('t Gool)**

zoekt:

a. ZIEKENVERZORGSTER

b. HULP OP DE AFDELING

van positief christelijke levensopvatting.

Zelfstandige functies; prettige werksfeer.

Goed personeel aanwezig.

Hoog salaris, afh. van leeftijd en ervaring voor

a. tot f 1150,— per maand

b. tot f 900,— per maand

Reiskostenvergoeding 2 x per maand.

Personeel mag gebruik maken van eigen overdekt zwembad, tennisveld en rijpaarden.

Sollicitaties schriftelijk aan bovenstaand adres of telef. (02152) 4551 ná 7 uur 's avonds.

Ds. G. Visee,

VERSTAAT PROF. KUITERT WAT HIJ LEEST ?
3e druk. Prijs f 3,50.

Uitgave:

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Postbus 2 — Barendrecht — Giro 216828

Ter perse:

DE TIRANNIE VAN HET EVOLUTIONISME
door Ds. J. C. Janse.

Welke predikant heeft de gelegenheid om één of meer zondagen

voor te gaan in de dienst des Woords

te Hengelo (O.) op:

4 juli; 1 en 29 augustus; 5, 12, 26 en

31 september; 10, 17 en 31 oktober;

7, 14, 21 en 28 november; 5, 12 en

26 december.

Preekvoorziening A. Westera, tel. 05400 - 16304